

Цей випуск збірника «Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах» присвячено ювілею нашого колеги, доктора філологічних наук, професора Шаміля Рафаїловича Басирова. Редколегія, колектив факультету іноземних мов Донецького національного університету, друзі бажають шановному Шамілю Рафаїловичу міцного здоров'я, щастя, успіхів у викладацькій та науковій діяльності.

СЕРЦЕ ВІДДАЄ НАУЦІ

*До ювілею доктора філологічних наук,
професора Басирова Шаміля Рафаїловича*

Доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології Донецького національного університету Шаміль Рафаїлович Басиров народився 23 липня 1954 року у Донецьку (на той час – Сталіно) в родині гірника Рафаїла Басировича і його дружини Бану Мельнишевної, які працювали на одній шахті – імені Челюскінців – у Донецьку. Старша сестра Ш. Р. Басирова – Людмила Рафаїловна – закінчила економічний факультет Донецького державного університету й отримала кваліфікацію економіста. Ш. Р. Басиров навчався у середній загальноосвітній школі № 105 м. Донецька, закінчивши її у 1971 році із золотою медаллю. Вищу освіту здобув на факультеті романо-германської філології Донецького державного університету, вступивши на спеціальність “Німецька мова та література” й отримавши у 1976 році – разом із дипломом з відзнакою – кваліфікацію “Філолог. Викладач німецької мови та літератури”.

До початку у 1979 році педагогічної та наукової діяльності у своїй alma mater пройшов військову службу на Далекому Сході, працював технічним перекладачем на Донецькому машинобудівному заводі.

Наукові інтереси професора Ш. Р. Басирова знаходяться сьогодні у площині лінгвістичної типології. Плекаючи 20-річні традиції наукової типологічної школи “Германістика, типологія, зіставна лінгвістика: лексико-семантичні і словотвірні дослідження”, яка успішно функціонує на кафедрі германської філології ДонНУ і з якої вийшов сам ювіляр, а також розвиваючи власні наукові набутки, професор Ш. Р. Басиров досліджує впродовж двох останніх десятиліть дієслова з рефлексивним комплексом. Емпіричну базу його досліджень утворили системи словотворення дієслів у понад 60 різноструктурних мовах.

А починався науковий шлях ювіляра з германських мов: у 1985 – 1987 рр. він навчався в аспірантурі Ленінградського відділення Інституту мовознавства АН СРСР під науковим керівництвом видатного германіста і типолога доктора філологічних

наук, професора Володимира Петровича Недялкова, у 1988 році захистив кандидатську дисертацію “Немецкие рефлексивные глаголы”. У 2002 – 2005 рр. Ш. Р. Басиров – докторант кафедри германської філології ДонНУ (науковий консультант – доктор філологічних наук, професор, засновник вищезгаданої наукової типологічної школи Володимир Дмитрович Каліущенко). Докторську дисертацію “Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах” захистив у 2006 році у Київському національному лінгвістичному університеті.

Професор Ш. Р. Басиров – автор понад 120 наукових і науково-методичних праць, у т. ч. 4 монографій, майже 10 навчальних посібників, 80 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України і провідних зарубіжних наукових виданнях (див. Перелік основних наукових і навчально-методичних праць Ш. Р. Басирова). Він є членом двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій (у Донецькому національному університеті й Київському національному лінгвістичному університеті), членом редколегій монографічної серії “Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження”, збірників наукових праць “Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах” (майже 10 років був заступником головного редактора цього видання), “Лінгвістичні студії”, “Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)”, наукового журналу “Studia Germanica et Romanica”, що входять до переліку ДАК України.

Професор Ш. Р. Басиров підготував до захисту кандидатських дисертацій трьох дисертантів (див. список нижче). Як науковий керівник він і надалі сприяє молодим ученим факультету іноземних мов ДонНУ, керує міжкафедральним науковим семінаром аспірантів і пошукачів, рецензує й опонує кандидатські й докторські дисертації.

Багато часу професор Ш. Р. Басиров інвестує у майбутню генерацію германістів і перекладачів. Його учні неодноразово перемагали на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт, були нагороджені грамотами за найкращі доповіді на наукових конференціях різних рівнів. Він викладає теоретичні курси з лексикології і теоретичної фонетики, а також практичний курс німецької мови як основної іноземної, керує студентським науковим семінаром.

Високошановний колего! Щиросердно вітаємо Вас із славним ювілеєм, зичимо Вам міцного здоров'я, благополуччя і зорепаду нових звершень на науково-педагогічній ниві. Нехай віра і надія будуть двома крилами, які триматимуть Вас на злеті ще багато років!

В. Д. Каліущенко,
Л. М. Ягупова

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ПРОФЕСОРА ШАМІЛЯ РАФАЇЛОВИЧА БАСИРОВА

ДИСЕРТАЦІЇ

- Немецкие рефлексивные глаголы* : дисс. ... кандидата филол. наук : 10.02.04. – Л., 1988. – 190 с.
- Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах* : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.17. – Донецьк, 2006. – 433 с.

МОНОГРАФІЇ

- Типологія дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах.* – Донецьк : ДонНУ, 2004. – 333 с. – (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження ; Т. 1).
- Структура і семантика флоронімів у різноструктурних мовах.* – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 311 с. (у співавторстві з І. В. Яненко).
- Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом у типологічному висвітленні.* – Донецьк : Вид-во Ноулідз (Донецьке відділення), 2014. – 544 с.
- Словообразование глаголов с рефлексивным комплексом в типологическом освещении.* – Донецк : Изд-во Ноулідз (Донецкое отделение), 2014. – 562 с.

СТАТТІ

- Немецкие собственно-рефлексивные глаголы* // Грамматические категории в разносистемных языках. Лингвистические исследования. – М., 1985. – С. 19–27.
- Немецкие конфиксные рефлексивные глаголы с приставкой ver-* // Взаимодействие лексических и синтаксических единиц. Лингвистические исследования. – М., 1986. – С. 10–18.
- Количественная характеристика смысловых групп немецких рефлексивных глаголов* // Функционально-семантические аспекты грамматики. Лингвистические исследования. – М., 1987. – С. 17–25.
- Сопоставительный анализ конфиксных рефлексивных глаголов немецкого, русского и польского языков* // Сопоставительное изучение лексики и грамматики германских, романских и славянских языков. – К., 1989. – С. 5–9.
- Сопоставительный анализ немецких и сербскохорватских рефлексивных глаголов* // Сопоставительные исследования в области номинации и словообразования : сб. науч. тр. – Донецк, 1993. – С. 3–11.
- Типологическая анкета для описания конфиксных рефлексивных глаголов* // Вісник Донецького університету. Сер. Б. Гуманітарні науки. – 1998. – № 1. – С. 151–153.
- Die vergleichende Analyse der Reflexivverben im Mittelhochdeutschen und Neuhochdeutschen* // Типологія мовних значень в діахронічному та зіставному аспектах. – 1998. – Вип. 1 : Словообразование в средневерхненемецком языке. – С. 10–15.
- Конфиксные рефлексивные глаголы в древневерхненемецком языке* // Лінгвістичні студії. – 1999. – Вип. 5. – С. 30–32.

- К семантике некоторых конфликсных рефлексивных глаголов в славянских языках // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2000. – Вип. 3. – С. 6–11.*
- Глаголы с рефлексивным компонентом в дательном падеже (на материале немецкого и чешского языков) // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2001. – Вип. 4. – С. 33–39.*
- Конфликсные рефлексивные глаголы в германских языках // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2001. – Вип. 4. – С. 6–9.*
- Конфликсные рефлексивные глаголы (на материале немецкого, русского и польского языков) // Теоретические и прикладные проблемы русской филологии. – 2001. – Вып. VII. – С. 50–54.*
- Немецкие рефлексивные глаголы в художественной и публицистической литературе // Вісник Донецького університету. Сер. Б : Гуманітарні науки. – 2001. – № 2. – С. 124–129.*
- Немецкие рефлексивные глаголы и их соответствия в украинском языке // Восточноукраинский лингвистический сборник. – 2001. – Вып. 7. – С. 435–440.*
- Типологічна характеристика конфіксних зворотних дієслів // Проблеми зіставної семантики. – 2001. – Вип. 5. – С. 245–246.*
- Конфликсные рефлексивные глаголы в современном немецком разговорном языке // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2002. – Вип. 5. – С. 6–12.*
- Конфликсные рефлексивные глаголы и словообразовательные универсалии (на материале немецкого и русского языков) // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2002. – Вип. 6. – С. 9–17.*
- Німецькі та польські віддієслівні рефлексивні деривати (порівняльний аспект) // Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філологія : Всеукр. зб. наук. праць. – 2002. – Число 6. – С. 83–84.*
- Эволюция конфликсных рефлексивных глаголов // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2002. – Вип. 5. – С. 39–44.*
- Декаузативні зворотні дієслова в історичному аспекті // Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філологія. – 2003. – Число 7. – С. 103–105.*
- Історичний розвиток німецьких зворотних дієслів (порівняльний аспект) // Вісник Донецького університету. Сер. Б. Гуманітарні науки. – 2003. – №1. – С. 88–93.*
- Конфликсные рефлексивные глаголы и их соответствия в новогреческом языке // Нова філологія. – 2003. – №3. – С. 49–55.*
- Моторні зворотні дієслова // Нова філологія. – 2003. – № 2. – С. 104–110.*
- Немецкие и испанские рефлексивные глаголы // Теоретические и прикладные проблемы русской филологии. – 2003. – Вып. XI, ч. 1. – С. 187–194.*
- Отглагольные конфликсные рефлексивные глаголы в индоевропейских языках (семантический аспект) // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2003. – Вип. 8. – С. 17–24.*
- Сравнительно-типологическое исследование конфликсных рефлексивных глаголов // Типология мовних значень у діхронічному та зіставному аспектах. – 2003. – Вип. 7. – С. 12–18.*

- Семантична характеристика конфіксних зворотних дієслів у різноструктурних мовах* // *Ucrainica I. Současná Ukrajínistika. Problémy jazyka, literatury a kultury.* – Olomouc : Universitatis Palackého v Olomouci, 2004. – С. 172–175.
- Словотвірний аспект вивчення конфіксних зворотних дієслів у індоєвропейських мовах* // *Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філологія.* – 2004. – Число 8. – С. 167–169.
- Структурно-семантична характеристика відприкметникових конфіксних зворотних дієслів (на матеріалі індоєвропейських мов)* // *Сучасні дослідження з іноземної мови : зб. наук. статей.* – Ужгород : ТОВ „Борнео”, 2004. – Вип. 2. – С. 128–135.
- Структурные типы конфиксных рефлексивных глаголов (на материале индоевропейских языков)* // *Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання : Науковий журнал.* – 2004. – Т. 1, № 1. – С. 42–55.
- Типологія значень відіменникових конфіксних зворотних дієслів* // *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах.* – 2004. – Вип. 6. – С. 4–16.
- Типологія конфіксних зворотних дієслів (на матеріалі індоєвропейських мов* // *Мова і культура : Науковий щорічний журнал.* – Вип. 7, т. V : Міжкультурна комунікація. – С. 215–221.
- Дієслова з рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах* // *Мова і культура.* – 2005. – Вип. 8, т. 5/2 : Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. – С. 221–224.
- Типологічна характеристика дієслів із зворотним комплексом* // *Проблеми зіставної семантики.* – 2005. – Вип. 7. – С. 347–351.
- Молдавские глаголы с рефлексивным комплексом в типологическом освещении* // *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах.* 2006. – Вип. 14. – С. 15–20.
- Морфологічна класифікація дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах* // *Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філологія.* – 2006. – Число 10. – С. 196–198.
- Рефлексивні дієслова у типологічному аспекті* // *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах.* – 2006. – Вип. 13. – С. 12–19.
- Відсубстантивні дієслова з рефлексивним комплексом в українських говірках : зіставно-типологічний аспект* // *Грані мов і культур : зб. статей, присвячений ювілею Миколи Олексійовича Луценка.* – Донецьк : ДонНУ, 2007. – С. 12–23.
- Все життя – успішна праця (професору В. Д. Каліуценку – 60!)* // *Одиниці та категорії сучасної лінгвістики : зб. статей, присвячений ювілею В. Д. Каліуценка.* – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, ЛТД”, 2007. – С. 5–11 (у співавторстві з М. О. Луценком).
- Дієслова з рефлексивним комплексом в українських говірках : зіставно-типологічний аспект* // *Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання.* – 2007. – Т. 4, № 2. – С. 69–81.
- Исландские рефлексивные глаголы* // *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах.* – 2007. – Вип. 15. – С. 17–25.

- Новообразование в сфере глаголов с рефлексивным комплексом // Studia Germanica et romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2007. – Т. 4, № 3. – С. 143–148.*
- Рефлексивные глаголы в немецком языке в сопоставлении с татарскими // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – 2007. – Вып. 16. – С. 5–15.*
- Рефлексивные глаголы в немецком и южнославянских языках // Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2007. – Т. 4. – № 1. – С. 84–92.*
- Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах // Проблеми типологічної та квантитативної лексикології. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 219–229.*
- Типологія значень відприкметникових дієслів із рефлексивним комплексом // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики : зб. статей, присвячений ювілею В. Д. Каліущенка. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, ЛТД”, 2007. – С. 12–28.*
- Глаголы с рефлексивным комплексом и универсалии (на материале индоевропейских языков) // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – 2008. – Вып. 18. – С. 5–10.*
- О некоторых универсалиях в сфере конфиксного глагольного образования // Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В. В. Левицького : зб. наук. праць. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – С. 120–126.*
- Рефлексивные глаголы в немецком языке в сопоставлении с татарским, узбекским, алтайским и киргизским языками // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. 2008. – Вып. 17. – С. 16–29.*
- Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом (на матеріалі індоєвропейських мов) // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2008. – Вып. 6. – С. 267–271.*
- Категория жизни и смерти в разноструктурных языках (на материале паремий и крылатых выражений) // Studia Germanica et romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2009. – Т. 6, № 1. – С. 45–60.*
- Рефлексивные глаголы в немецком языке и их соответствия в кавказских языках // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – 2009. – Вып. 19. – С. 5–17.*
- Типологічні узагальнення у сфері творення дієслів з рефлексивним комплексом // Проблеми зіставної семантики. – 2009. – Вып. 9. – С. 38–42.*
- Языковые закономерности в области рефлексивного глаголообразования в индоевропейских языках // Актуальні проблеми іноземної філології : Лінгвістика та літературознавство : міжвуз. зб. наук. статей. – 2009. – Вып. III. – С. 15–25.*
- Индоевропейские рефлексивные глаголы и их соответствия в тайских языках // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2010. – Вып. 8. – С. 34–41.*
- Немецкие рефлексивные глаголы и их соответствия в финно-угорских языках // Актуальні проблеми іноземної філології : Лінгвістика та літературознавство : міжвуз. зб. наук. статей. – 2010. – Вып. V. – Ч. II. – С. 96–107.*
- Німецькі рефлексивні дієслова в порівняльно-історичному аспекті // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. Мовознавство. – 2010. – № 7. – С. 9–13.*

- Рефлексивные глаголы в немецком языке и их соответствия в иранских языках // Мова й дискурс : Вимір і вимірювання : міжвуз. зб. наук. праць до 75-річчя з дня народження доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої школи України Світлани Олексіївни Швачко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – С. 11–22.*
- Немецкие рефлексивные глаголы и их соответствия в азербайджанском и турецком языках // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – 2011. – Вип. 24. – С.11–17.*
- Рефлексивные глаголы в индоевропейских языках и их соответствия в австронезийских языках // Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – 2011. – Вып. 22. – С. 5–12.*
- Дієслова з рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах та їх відповідники в неіндоєвропейському ареалі // Проблеми зіставної семантики. – 2011. – Вип. 10. – Ч. 1. – С. 124–129.*
- Футбольная разговорная лексика (на материале глаголов немецкого разговорного языка) // Studia Germanica et romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2012. – Т. 9. – № 1 (25). – С. 5–13.*
- Немецкие рефлексивные глаголы и их структурно-семантические параллели в иранских языках // Studia Germanica et romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2012. – Т. 9. – № 3 (27). – С. 122–135.*
- О некоторых универсальных закономерностях глагольного словообразования в индоевропейских языках // Нова філологія. – 2012. – № 51. – С. 198–201.*
- Глагольные инновации в современном немецком языке // Нова філологія. – 2013. – № 55. – С. 21–24.*
- Квіткові метафори та метонімії (на матеріалі германських, романських і слов'янських мов) // Проблеми зіставної семантики. – 2013. – Вип. 11. – С. 51–59.*
- Zu den Bildungstypen der deutschen Reflexiva // Semantik u Pragmatik im Spannungsfeld der germanistischen und kontrastiven Linguistik. – Frankfurt a./M. : Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften. – 2013. – S. 117–126. – (Donezk Studien zur Germanistik, kontrastiven und diachronen Linguistik / [hrsg. v. V. Kaliuščenko u. A. Kačny] ; Bd. 1).*
- Метафори у сфері дієслів розуміння різноструктурних мов (до 60-річчя члена-кореспондента НАН України А. П. Загнітка) (у друку).*
- Метафоричні моделі орнітонімів у різноструктурних мовах // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. Філологічні науки (мовознавство). – 2014. – С. 3–13.*
- Метафоричні моделі у сфері дієслів розуміння германських і слов'янських мов // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – Вип. 2. – С. 3–9.*

**ДИСЕРТАЦІЇ, ЗАХИЩЕНІ ПІД НАУКОВИМ КЕРІВНИЦТВОМ
ПРОФЕСОРА ШАМІЛЯ РАФАЇЛОВИЧА БАСИРОВА**

Крайняк О. М. Еліптичні іменники в сучасній німецькій мові: 10.02.04. Донецьк, 2010.

Юшкова С. О. Реципрокальні дієслова та їх конструкції у німецькій та українській мовах: 10.02.17. Донецьк, 2013.

Яненко І. В. Структурно-семантична характеристика флоронімів у різноструктурних мовах: 10.02.17. Донецьк, 2013.